

Omkring det gamle bol

AF INGEBOG POULSEN

Fru Ingeborg Poulsen, Abenrå, datter af Christen Hanssen, Nørremølle, skriver om sin fars venskab med Chresten Mattesen, som boede på det gamle bol, og om, hvad bygningerne senere blev udnyttet til.

Går man fra Snogbæk ad Nørremøllevejen, ser man i vejkanthen et enligt stort træ, en gammel Lavæl. Det siges, at disse træer ikke vokser nordligere end Vejle. Ved foden står en sten med navnene: »Jørgen Mattesen, Chresten Mattesen 1790-1867«.

Da min mand for en tid siden var med på en udflugtstur over Sundeved, bekendtgjorde chaufføren: »Her er så en krigergrav fra 1864«. Dette kunne de nu få en anden besked på, men jeg fik selv lyst til at vide lidt mere om de to slægtled, som har boet på den gamle gård, der har ligget her. Min far satte denne sten i ca. 1911 til minde om det gamle bol, der i en årrække fik så stor betydning for egnens unge; der er vel kun få tilbage, som husker det nu.

Om Jørgen Mattesen står i kirkebogen for Sottrup sogn: Han var født 1738, døbt 15.4. 1738, viet første søndag efter Trinitatis den 26. juni 1770 til Maren Petersdatter. Jeg har hjemmefra arvet det manglebrædt, han efter tidens skik skar til sin brud. Det er med en meget fint udskåret hest, en blomsterranke og en tulipan, som var 1700-tallets yndede dekoration på fliser og malede møbler; der er skåret J. M. i spejlmonogram og årstallet 1770.

Min far Christen Hanssen har skrevet en artikel i Sønderjyske årbøger 1928 om: »Reventlowerne på Sandbjerg«. Conrad Reventlow var bondens ven og velgører, han gav sine bønder fri for hoveri og solgte dem gårdene.

1. maj 1788 fik Jørgen Mattesen sin gård på 60 tdr. land meget god markjord i eje på så gode betingelser, at han i løbet af ni og et halvt år havde afbetalt hele sin gæld – endda gården brændte i 1789, blev flyttet ud af Snogbæk by og genopbygget i 1790. Jørgen Mattesen og hans hustru døde begge i 1815, og de efterlod en søn Chresten Mattesen, født 1779. Han blev gift 27. februar 1800 med Maren Rasmushanses. De må have været venner med min farfar, da Chresten Mattesen er indført i kirkebogen som fadder ved min fars dåb i 1855.

Konen Maren var tungsindig. Som 60-årig blev hun fundet i en mergelgrav. Præsten ville ikke have hende begravet på kirkegården, når hun havde taget sit eget liv, men farfar, der var kirkeældste holdt på, at det kunne da være en ulykke, ingen havde jo set det, så hun fik sit gravsted indenfor kirkegårdslågen og i kirkebogen står: »Med tilladelse af retten anstændig begravet 60 år gammel«.

Da Chresten Mattesen nu var alene, solgte han gården til min farfar.

I skyld og panteprotokol for det Reventlowske grevskab protokolleres 10. maj 1864 en købe- og aftægtskontrakt mellem bolshand Chresten Jørgensen Mattesen som sælger på den ene og brønderiejer Christen Hanssen på Nørremølle som køber på den anden side. Sælgeren overlader køberen sit bol med alt tilhørende med undtagelse af de ting, som han ville have med på sit aftægt.

Kjøbesummen er 12.000 rigsdaler eller 22.500 mark, deraf har køberen allerede betalt 4.000 rigsdaler eller 7.500 mark. Restsummen forrentes med 3 % pro anno, med halvårlig opsigelse.

I randen er tilføjet: »Restsummen af de

15.000 mark courant slettes, da de er af Chresten Mattesen foræret til Christen Hanssen. Aftægiskontrakten har følgende punkter:

1. Et aftægt som på alle måder skal være godt og forsvarligt.
2. En aftægtsbolig indrettes i husets østre ende og tilhørende loftskammer oven over.
3. Daglig 2 kander mælk, månedlig 16 pund smør.
4. Mellem jul og kyndelmisse leveres i godt rent korn: 2 tdr. byg, $\frac{1}{2}$ tdr. malt, 1 tdr. boghvedegryn, $\frac{1}{2}$ skjæppe havregryn.
5. Årlig et fedt svin til 16 lispunds vægt, 2 fede gæs med fjer på, et lam med uld på til slagting, 1 skjæp salt og 4 tdr. kartofler, ugentlig 10 hønseæg.
6. 3 favne bølgebrænde, 3 læs bølgeopbrænde, 3 læs andet træbrænde årlig skal smågjøres og indbringes i laden.
7. Forbeholder sig afbenyttelse af en halv skjæppe havejord. Kjøberen skal grave og forarbejde denne jord.
8. Til enhver tid fri kørsel og man skal byge og bage, vaske og brygge, endvidere op-passe og pleje ham både i sunde og syge dage.
9. Kjøberen forpligter sig til, hvis aftægtsmanden forlanger det, at føde og klæde ham, holde ham ved renlighed og i et og alt sørge for hans legemlige velfærd, samt på kjøberens bopæl Nørremølle at indrette ham en varm stue med sovekammer. Så længe dette forhold varer, bortfalder ydelsen i aftægtskontrakten, men det står sælgeren frit, til enhver tid at flytte tilbage til bolet og da atter nyde den hele aftægt.

Senere tilføjet:

Brænderiejer Chr. Hanssen forpligter sig til efter aftægtsmanden Chresten Jørgensen Mattesens død at lade hans afsjælede legeme jorde christssømmelig efter sognets skik og brug. Som vederlag herfor skal Christen Hanssen tage og erholde til ejendom alle de

genstande Chresten J. Mattesen i følge paragraf I har udtaget for at besætte aftægiet.

Chresten Mattesen blev boende alene på det gamle bol, blot med en hund til selskab. Han kunne godt lide de »våde varer«, som han hentede på Nørremølle, hvor der jo var brændevinsbrænderi og landhandel. Hans livret var en liter brændevin, et pund pudersukker og et pund rosiner rørt sammen og spist med ske. Følte han sig ensom, satte han sig med hunden foran spejlet. Han havde lært hunden at skubbe til hans albue, så løftede han glasset og hilste på dem, han så i spejlet med ordene: »Skål Chresten, tak Mattesen, drikker du ud, så drikker jeg også ud«.

Min far har fortalt mig om hans begravelse den 17. juni 1868, som far oplevede som 13-årig. »Da Mattesen ingen pårørende havde og var 89 år gammel, var hans død jo ingen sorg«. Far husker det som »En luste begravels«. Drengene drak brændevinsslatterne og dansede på møddingen.

I Snogbæk skole var J. H. Schmidt (senere Vojensgård) dansksindet tysk lærer. Han og fru Katrine blev deres gode venner. De har vel drøftet problemerne, da far fik ideen, at der kunne indrettes en gymnastiksal på det gamle bol. Laden som ikke blev brugt kunne indrettes dertil.

I lejligheden boede vor gode daglejer gennem tyve år Hans Philipsen med sin kone Lene og hendes mor, som var fra Blåkrug og var kusine til kunstmaleren Eckersberg. Jeg husker den gamle bedstemor med natkappe i alkoven, der havde rød blomstret kattunsomhæng. Der var et reb i loftet med et håndtag, så hun kunne rejse sig op. Der var to alkover i den lille hyggelige stue, som havde stengulv. Der var hængelampe over bordet, på kommoden stod to engelske hunde, forskelligt nips og en æske med fine sneglehuse. En søn har vist sejlet en tid, en anden gik sammen med os i dansk skole hos faster Anna på Nørremølle onsdag og lørdag eftermiddage.

Loen blev afklædt og indrettet med ribber og gymnastikredskaber og blev en dejlig sal. Far og J. H. Schmidt var med til at lede de første hold unge, hvoraf mange kom langvejs fra. Senere havde vi gerne karle og piger nordfra med delingsføreruddannelse. Da Niels Bukh som 17-årig var karl på Nørremølle i 1897, ledede han gymnastikken her.

Mine søstre, Julie og Agnete, havde på Askov lært skjolddanse, som de kunne undervise i. Her blev nu snittet sabler og lavet skjolde af stift pap, jeg tror, at de blev bronceret for at ligne metal; der blev syet hvide gymnastiksko af groft hjemnevævet lærred. Gymnastikdragterne var knækorte blå bomuldsjoler, og skjoldmørerne havde udslået hår, der havde været stramt flettet, så det krusede. Sangen dertil var: »Udi krigen de riddersmænd drage«. Disse skjolddanse var en særlig begivenhed.

Jeg har mødt mennesker, hvis bedstefædre havde fortalt dem, at de havde været med til skjolddanse og gymnastik på det gamle bol. Jeg husker en fest med opvisning i 1907, måske mest fordi min to år ældre søster Rigmor skulle optræde og være Ole Lukøje ved kotillondansen, på paraplyen havde hun små ris og sukkerstykker i røde silkebånd. Hun var i hvid natkjole, røde sokker og rød hue.

Vi havde hjemme køgt chokolade og havde den med i en mejerispand, der blev holdt varm i Hans Philipsens grubekeddel, og kaffen blev lavet i deres køkken. Efter et festligt kaffebord med taler og sange var der bal. Der blev spillet op til polonaise, Ole Lukøje gik foran med sin paraply og parre-

ne dansede ud i hold. Damerne gav herrerne ris, herrerne gav damerne sukker. Tit legede vi ellers sanglege og sang selv til, men til bal var skomageren fra Sottrup Skov det faktotum, der spillede på harmonika. Han spillede også til vore høstgilder, men jeg ved ikke, hvem der havde bemyndiget ham til at køre rundt på cykel og trutte i horn 1. august 1914, idet han sagde: »Det æ for æ kri om å gøe«.

I 1899 kom det første forsamlingshus i Vester Sottrup, men det gamle bol blev ved med at fungere. Først da den store forsamlingsgård i Sottrup blev indviet i 1911, der hvor frimenighedspræst Jørgen Eriksen var sjælen i arbejdet, var det gamle bols glansperiode forbi. Det blev vist nedbrudt i 1910, og materialerne brugt til den store lade på Nørremølle.

Den er nu også borte, men det gamle træ, oh lad det stå, det må I ikke fælde!

Det har været vidne til denne historie, men kan jo ikke fortælle den videre.

Far havde her indrettet et fristed, som var til stor glæde for mange. Det var faktisk sognets første forsamlingshus.